

Materiał informacyjny o zasadach przyznawania świadczeń rodzinnych obywatelom Ukrainy przybywającym na terytorium Polski w związku z toczącymi się działaniami wojennymi (zaktualizowany w związku przedłużeniem do 30 września 2025 r. legalnego pobytu, o którym mowa w art. 2 ust. 1 ustawy pomocowej – str. 5).

Obywatele Ukrainy, którzy przybyli do Polski w związku z toczącymi się działaniami wojennymi i których pobyt został uznany za legalny na mocy *ustawy z dnia 12 marca 2022 r. o pomocy obywatelom Ukrainy w związku z konfliktem zbrojnym na terytorium tego państwa (Dz. U. 583)* - dalej: ustawa pomocowa - będą uprawnieni między innymi do realizowanych przez gminy świadczeń rodzinnych, o których mowa w ustawie z dnia 28 listopada 2003 r. o świadczeniach rodzinnych.

1. Komu będą przysługiwać świadczenia rodzinne na podstawie ustawy pomocowej?

Zgodnie z art. 26 ust. 1 ustawy pomocowej, prawo do świadczeń rodzinnych będzie przysługiwać obywatelowi Ukrainy przebywającemu na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, którego pobyt na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej jest uznawany za legalny na podstawie art. 2 ust. 1 tej ustawy.

Uwaga: Zgodnie z art. 1 ust. 2 ustawy pomocowej, *ilekroć w ustawie jest mowa o obywatelu Ukrainy rozumie się przez to także nieposiadającego obywatelstwa ukraińskiego małżonka obywatela Ukrainy, o ile przybył on na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej z terytorium Ukrainy w związku z działaniami wojennymi prowadzonymi na terytorium tego państwa.*

Zgodnie z **art. 2 ust. 1 ustawy pomocowej**, jeżeli obywatel Ukrainy, o którym mowa w art. 1 ust. 1, wjechał legalnie na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej w okresie od dnia 24 lutego 2022 r. do dnia określonego w przepisach wydanych na podstawie ust. 4 i deklaruje zamiar pozostania na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, jego pobyt na tym terytorium uznaje się za legalny do 4 marca 2024 r. Za legalny uznaje się także pobyt dziecka urodzonego na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej przez matkę, która jest wyżej określoną osobą.

Natomiast zgodnie z **art. 26 ust. 1 pkt 1 ustawy pomocowej**, obywatelowi Ukrainy przebywającemu na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, którego pobyt na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej jest uznawany za legalny na podstawie art. 2 ust. 1, przysługuje prawo do świadczeń rodzinnych, odpowiednio na zasadach i w trybie określonych w tych

przepisach, z wyłączeniem warunku posiadania karty pobytu z adnotacją „dostęp do rynku pracy”.

Oznacza to, że do ustalania prawa do powyższych świadczeń obywatelom Ukrainy których pobyt został uznany za legalny na mocy ustawy pomocowej, nie ma znaczenia czy dana osoba ma dostęp do polskiego rynku pracy. Dlatego w przypadku wniosków składanych przez ww. osoby organ właściwy nie może żądać dołączenia do wniosku dokumentu potwierdzającego dostęp do polskiego rynku pracy.

2. Wpis do rejestru Straży Granicznej, posiadanie numeru PESEL i data końcowa legalnego pobytu w rozumieniu ustawy pomocowej.

Zgodnie z art. 26 ust. 3 ustawy pomocowej, obywatelowi Ukrainy przebywającemu na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, którego pobyt na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej jest uznawany za legalny na podstawie art. 2 ust. 1, prawo do świadczeń, o których mowa w ust. 1 (w tym między innymi do świadczeń rodzinnych), ustala się, począwszy od miesiąca, w którym wpłynął wniosek o dane świadczenie, nie wcześniej niż od miesiąca, w którym obywatel ten został **wpisany do rejestru, o którym mowa w art. 3 ust. 3, a w przypadku świadczeń przysługujących na dziecko – również dziecko zostało wpisane do tego rejestru.** Ponadto wniosek o przyznanie świadczeń, o których mowa w ust. 1, zawiera numer PESEL wnioskodawcy oraz, jeżeli występuje, rodzaj, serię i numer dokumentu stanowiącego podstawę przekroczenia granicy, a w przypadku świadczeń przysługujących na dziecko – numer PESEL dziecka oraz, jeżeli występuje, rodzaj, serię i numer dokumentu stanowiącego podstawę przekroczenia granicy.

Zgodnie z ustawą pomocową, obywatele Ukrainy, którzy przybyli do Polski po 23 lutego 2022 r. i którym nadano PESEL będą mieli w rejestrze PESEL nadany dodatkowy symbol UKR (art. 84 ustawy pomocowej).

Potwierdzeniem dla organu właściwego legalności pobytu obywatela Ukrainy (czyli daty końcowej jego pobytu na terytorium RP) jest weryfikacja jego danych w rejestrze Straży Granicznej.

Data końcowa legalnego pobytu – nowelizacja ustawy pomocowej z dnia 14 kwietnia 2023 r.

W dniu 12 czerwca br. w Dzienniku Ustaw (poz. 1008), została ogłoszona *ustawa z dnia 14 kwietnia 2023 r. o zmianie nazw uczelni służb państwowych nadzorowanych przez ministra*

właściwego do spraw wewnętrznych, o zmianie ustawy o Policji, ustawy o Straży Granicznej, ustawy o Państwowej Straży Pożarnej oraz niektórych innych ustaw.

Ustawa ta, w art. 12, nowelizuje ustawę pomocową, w tym art. 2 ust. 1, który po wejściu w życie, czyli dnia 27 czerwca 2023 r., otrzyma nowe, następujące brzmienie:

*Jeżeli obywatel Ukrainy, o którym mowa w art. 1 ust. 1, przybył legalnie na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej w okresie od dnia 24 lutego 2022 r. do dnia określonego w przepisach wydanych na podstawie ust. 4 i deklaruje zamiar pozostania na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, jego pobyt na tym terytorium **uznaje się za legalny do dnia 4 marca 2024 r.** Za legalny uznaje się także pobyt dziecka urodzonego na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej przez matkę, która jest osobą określoną w zdaniu pierwszym, w okresie dotyczącym matki.*

Zgodnie z dotychczasowymi przepisami ustawy pomocowej sprzed ww. nowelizacji, uchodźcy wojenni z Ukrainy zachowywali prawo do legalnego pobytu do 24 sierpnia 2023 r., czyli przez 18 miesięcy licząc od dnia 24 lutego 2022 r. (data wybuchu wojny na Ukrainie). Omawiana nowelizacja ustawy pomocowej dotyczy generalnego przedłużenia do **4 marca 2024 r.** (data wynikająca z decyzji Rady Europejskiej) legalności pobytu uchodźców wojennych z Ukrainy, którzy przybyli do Polski po 23 lutego 2022 r. z powodu wojny w Ukrainie.

Nowelizacja zmieniła dotychczasową datę końcową legalności pobytu w rozumieniu ustawy pomocowej z **24 sierpnia 2023 r.** (czyli z 18 miesięcy liczonych od dnia 24 lutego 2022 r. daty wybuchu wojny w Ukrainie) **na 4 marca 2024 r.** Należy przypomnieć, że **24 sierpnia 2023 r.** to jednocześnie maksymalna, końcowa data, do której organy właściwe mogły dotychczas przyznawać świadczenia rodzinne uchodźcom wojennym z Ukrainy w oparciu o art. 26 ustawy pomocowej.

Wydłużenie, na mocy ww. znowelizowanego przepisu art. 2 ust. 1, prawa do legalnego pobytu ww. uchodźcom wojennym z Ukrainy do 4 marca 2024 r., stanowi dla organu właściwego podstawę odpowiedniego przedłużenia/zmiany wydanych wcześniej na okres do dnia 24 sierpnia 2023 r. decyzji przyznających świadczenia rodzinne. W opinii MRPiPS może to być zmiana decyzji dokonywana przez organ właściwy z urzędu na podstawie art. 32 ust. 1-1b ustawy o świadczeniach rodzinnych (analogicznie jak to miało miejsce przy stosowaniu art. 15h tzw. specustawy covidowej). Istotne jest, że maksymalną datą do której organ właściwy może przedłużyć przyznane wcześniej świadczenia rodzinne jest **4 marca 2024 r.**, z wyjątkiem zasiłku rodzinnego i specjalnego zasiłku opiekuńczego, które są przyznawane na okres zasiłkowy. Przed zmianą decyzji i przedłużeniem świadczeń (tak samo jak i przed ich przyznaniem na wniosek strony) organ właściwy ma obowiązek zweryfikować w rejestrze Straży Granicznej informację o dacie końcowej ich legalnego pobytu na terytorium RP.

Data końcowa legalnego pobytu – nowelizacja ustawy pomocowej z dnia 9 lutego 2024 r.

W dniu 21 lutego br. w Dzienniku Ustaw (poz. 232), została ogłoszona *ustawa z dnia 9 lutego 2024 r. o zmianie ustawy o pomocy obywatelom Ukrainy w związku z konfliktem zbrojnym na terytorium tego państwa, ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych oraz ustawy o podatku dochodowym od osób prawnych.*

Ustawa ta, w art. 1, znowelizowała ustawę pomocową, w tym art. 2 ust. 1, który po wejściu w życie, czyli dnia 22 lutego 2024 r. otrzymał nowe, następujące brzmienie:

Jeżeli obywatel Ukrainy, o którym mowa w art. 1 ust. 1, przybył legalnie na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej w okresie od dnia 24 lutego 2022 r. do dnia określonego w przepisach wydanych na podstawie ust. 4 i deklaruje zamiar pozostania na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, jego pobyt na tym terytorium uznaje się za legalny do dnia 30 czerwca 2024 r. Za legalny uznaje się także pobyt dziecka urodzonego na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej przez matkę, która jest osobą określoną w zdaniu pierwszym, w okresie dotyczącym matki.

Poprzednia nowelizacja ustawy pomocowej z dnia 14 kwietnia 2023 r. wprowadziła przedłużenie do **4 marca 2024 r.** legalności pobytu uchodźców wojennych z Ukrainy, którzy przybyli do Polski po 23 lutego 2022 r. z powodu wojny w Ukrainie.

Kolejna nowelizacja ustawy pomocowej z dnia 9 lutego 2024 r. wydłuża ten termin do dnia 30 czerwca 2024 r.

Wydłużenie, na mocy ww. znowelizowanego przepisu art. 2 ust. 1, prawa do legalnego pobytu ww. uchodźcom wojennym z Ukrainy do 30 czerwca 2024 r., stanowi dla organu właściwego, **analogicznie jak to miało miejsce na podstawie przedłużenia dokonanego w ubiegłym roku na podstawie ww. wymienionej ustawy z dnia 14 kwietnia 2023 r.,** podstawę odpowiedniego przedłużenia/zmiany wydanych wcześniej na okres do dnia 4 marca 2024 r. decyzji przyznających świadczenia rodzinne. Powinna to być zmiana decyzji dokonywana przez organ właściwy z urzędu na podstawie art. 32 ust. 1-1b ustawy o świadczeniach rodzinnych (analogicznie jak to miało miejsce przy stosowaniu np. art. 15h tzw. specustawy covidowej). Istotne jest, że maksymalną datą do której organ właściwy może przedłużyć przyznane wcześniej świadczenia rodzinne jest **30 czerwca 2024 r. Przed zmianą decyzji i przedłużeniem świadczeń (tak samo jak i przed ich przyznaniem na wniosek strony) organ właściwy ma obowiązek zweryfikować w rejestrze Straży Granicznej informację o dacie końcowej ich legalnego pobytu na terytorium RP.**

Podkreślić należy, że nie ma żadnych ograniczeń, które uniemożliwiałyby organowi właściwemu dokonać opisanego wyżej przedłużenia prawa do określonego świadczenia

rodzinnego także w sytuacji gdy upłynął już wskazany w zmienianej decyzji okres na który dane świadczenie było w tej decyzji przyznane. Czyli jak najbardziej np. 15 marca 2024 r. organ właściwy może zmienić z urzędu decyzję przyznającą osobie X zasiłek rodzinny na dziecko, w której okres przyznania tego zasiłku był określony do dnia 4 marca 2024 r. (poprzednia data końcowego pobytu obywatela Ukrainy na terytorium RP), poprzez zmianę tej decyzji polegającą na wydłużeniu prawa do zasiłku rodzinnego do 30 czerwca 2024 r.

Powyższa procedura dotyczy również odpowiedniego przedłużania z urzędu, uchodźcom wojennym z Ukrainy decyzji przyznających tzw. stare świadczenie pielęgnacyjne i specjalny zasiłek opiekuńczy przyznanych na podstawie przepisów obowiązujących do dnia 31 grudnia 2023 r. w związku z art. 63 ustawy o świadczeniu wspierającym.

Data końcowa legalnego pobytu – nowelizacja ustawy pomocowej z dnia 15 maja 2024 r.

W dniu 11 czerwca br. w Dzienniku Ustaw (poz. 854), została ogłoszona *ustawa z dnia 15 maja 2024 r. o zmianie ustawy o pomocy obywatelom Ukrainy w związku z konfliktem zbrojnym na terytorium tego państwa oraz niektórych innych ustaw.*

Ustawa ta, w art. 1, znowelizowała ustawę pomocową, w tym art. 2 ust. 1, który po wejściu w życie, czyli dnia 1 lipca 2024 r. otrzymuje nowe, następujące brzmienie:

*„1. Jeżeli obywatel Ukrainy, o którym mowa w art. 1 ust. 1, przybył legalnie na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej w okresie od dnia 24 lutego 2022 r. do dnia określonego w przepisach wydanych na podstawie ust. 4 i deklaruje zamiar pozostania na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, jego pobyt na tym terytorium uznaje się za legalny **do dnia 30 września 2025 r.** Za legalny uznaje się także pobyt dziecka urodzonego na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej przez matkę, która jest osobą określoną w zdaniu pierwszym, w okresie dotyczącym matki, o ile dziecko to nie jest obywatelem polskim ani obywatelem innego niż Rzeczpospolita Polska państwa członkowskiego Unii Europejskiej.”*

Poprzednia nowelizacja ustawy pomocowej z dnia 9 lutego 2024 r. wprowadziła przedłużenie do 30 czerwca 2024 r. legalności pobytu uchodźców wojennych z Ukrainy, którzy przybyli do Polski po 23 lutego 2022 r. z powodu wojny w Ukrainie.

Kolejna nowelizacja ustawy pomocowej (z dnia 15 maja 2024 r.) wydłuża ten termin do dnia 30 września 2025 r.

Wydłużenie, na mocy ww. znowelizowanego przepisu art. 2 ust. 1, prawa do legalnego pobytu ww. uchodźcom wojennym z Ukrainy do 30 września 2025 r., stanowi dla organu właściwego,

analogicznie jak to miało miejsce na podstawie przedłużenia dokonanego w bieżącym roku na podstawie ww. ustawy z dnia 9 lutego 2024 r., podstawę do odpowiedniego przedłużenia/zmiany wydanych wcześniej na okres do dnia 30 czerwca 2024 r. decyzji przyznających świadczenia rodzinne. Powinna to być zmiana decyzji dokonywana przez organ właściwy z urzędu na podstawie art. 32 ust. 1-1b ustawy o świadczeniach rodzinnych (analogicznie jak to miało miejsce przy stosowaniu np. art. 15h tzw. specustawy covidowej). Istotne jest, że maksymalną datą do której organ właściwy może przedłużyć przyznane wcześniej świadczenia rodzinne jest 30 września 2025 r. Przed zmianą decyzji i przedłużeniem świadczeń (tak samo jak i przed ich przyznaniem na wniosek strony) organ właściwy ma obowiązek zweryfikować w rejestrze Straży Granicznej informację o dacie końcowej ich legalnego pobytu na terytorium RP.

Mając na uwadze fakt, że omawiana nowelizacja ustawy została już opublikowana w Dzienniku Ustaw, organ właściwy jak najbardziej może dokonać opisanej ww. zmiany decyzji z urzędu jeszcze przed wejściem ww. przepisu art. 2 ust.1 ustawy pomocowej w życie czyli przed 1 lipca 2024 r.

Podkreślić również należy, że nie ma żadnych ograniczeń, które uniemożliwiałyby organowi właściwemu dokonać opisanego wyżej przedłużenia prawa do określonego świadczenia rodzinnego także w sytuacji gdy upłynął już wskazany w zmienianej decyzji okres na który dane świadczenie było w tej decyzji przyznane.

Czyli jak najbardziej np. 15 lipca 2024 r. organ właściwy może zmienić z urzędu decyzję przyznającą osobie X zasiłek pielęgnacyjny, w której okres przyznania tego zasiłku był określony do dnia 30 czerwca 2024 r. (poprzednia data końcowego pobytu obywatela Ukrainy na terytorium RP), poprzez odpowiednią zmianę tej decyzji polegającą na wydłużeniu prawa do zasiłku pielęgnacyjnego do 30 września 2025 r. Nie istnieje bowiem żadne ograniczenie czasowe w zakresie decyzji podlegających na jego podstawie odpowiedniej zmianie.

Powyższa procedura dotyczy również odpowiedniego przedłużania z urzędu uchodźcom wojennym z Ukrainy decyzji przyznających tzw. stare świadczenie pielęgnacyjne i specjalny zasiłek opiekuńczy przyznanych na podstawie przepisów obowiązujących do dnia 31 grudnia 2023 r. w związku z art. 63 ustawy o świadczeniu wspierającym.

Konieczność odpowiedniego przedłużenia ww. decyzji dotyczy również spraw, w których stroną postępowania o przyznanie świadczeń rodzinnych są opiekunowie tymczasowi. Dotyczy to również tych opiekunów tymczasowych, o których mowa

w art. 25 ust. 7 zdanie trzecie ustawy pomocowej. Jednakże w ich przypadku mając na uwadze obowiązujące od 1 lipca 2024 r. nowe regulacje (brak pośrednictwa starostów w ubieganiu się o przyznanie i wypłatę świadczeń) zalecany jest bezpośredni kontakt z danym opiekunem tymczasowym w celu wskazania przez niego nowego rachunku bankowego (dotychczas był to rachunek wskazywany przez starostę), na który mają być wypłacane świadczenia przyznane na mocy decyzji przedłużającej. Wyjaśnienie nowych przepisów dotyczących braku pośrednictwa starostów przy przyznawaniu i wypłacie świadczeń rodzinnym opiekunom tymczasowych omówione zostały na str. 9-10 niniejszego informatora.

3. Opiekun tymczasowy i opiekun o którym mowa w art. 25¹ ust. 1 ustawy pomocowej.

Ustawa pomocowa przewiduje również w art. 26 ust. 4, że przysługujące na dziecko świadczenia rodzinne, z wyłączeniem świadczenia rodzicielskiego (**uwaga: od 1 lipca 2024 r. obowiązuje nowe brzmienie tego przepisu - czytaj poniżej na str. 8**) przysługują także **opiekunowi tymczasowemu dziecka**, o którym mowa w art. 25.

Przyznając prawo do świadczeń rodzinnych opiekunowi tymczasowemu stosuje się **odpowiednio** art. 5 ust. 11 ustawy o świadczeniach rodzinnych, zgodnie z którym w przypadku gdy prawo do świadczeń rodzinnych ustala się na dziecko pozostające pod opieką opiekuna prawnego, ustalając dochód uwzględnia się tylko dochód dziecka.

Z powyższego przepisu wynika, że:

- o świadczenia rodzinne na rzecz dzieci, **z wyjątkiem świadczenia rodzicielskiego**, których dotyczy ustawa pomocowa może wnioskować nie tylko rodzic danego dziecka czy opiekun prawny, ale również opiekun tymczasowy ustanowiony przez sąd. Opiekun tymczasowy do wniosku o świadczenia rodzinne na dzieci powinien dołączyć postanowienie sądu opiekuńczego/jego odpis o ustanowieniu go opiekunem tymczasowym dziecka, którego kopię organ właściwy potwierdza za zgodność z oryginałem i pozostawia w aktach sprawy,
- w przypadku gdy o zasiłek rodzinny na dzieci będzie występował opiekun tymczasowy, to w składzie rodziny we wniosku o to świadczenie występować będzie tylko dziecko pozostające pod jego opieką i przy ustalaniu prawa do tego świadczenia uwzględniać się będzie tylko dochód tego dziecka (o ile oczywiście jakiś dochód w rozumieniu ustawy o świadczeniach rodzinnych dziecko posiada) – analogicznie jak ma to miejsce gdy o zasiłek rodzinny na dziecko wnioskuje opiekun prawny.

Należy zaznaczyć, że w przypadku gdy sąd obok ustanowienia danej osoby opiekunem tymczasowym, umieścił również dzieci znajdujące się pod opieką tego opiekuna

tymczasowego w pieczy zastępczej, to jak najbardziej zastosowanie będzie miał przepis art. 7 pkt 2 ustawy o świadczeniach rodzinnych, zgodnie z, którym zasiłek rodzinny nie przysługuje jeżeli dziecko zostało umieszczone w pieczy zastępczej.

Ważne: nowelizacja ustawy pomocowej z dnia 15 maja 2024 r. wprowadziła istotną zmianę w omawianym wyżej przepisie czyli w art. 26 ust 4, który od 1 lipca 2024 r. ma następujące brzmienie:

*„Przysługujące na dziecko świadczenia, o których mowa w ust. 1 pkt 1, z wyłączeniem świadczenia rodzicielskiego, o którym mowa w ustawie z dnia 28 listopada 2003 r. o świadczeniach rodzinnych, oraz świadczenia lub dofinansowanie, o których mowa w ust. 1 pkt 2, 3 i 5, przysługują także opiekunowi tymczasowemu, o którym mowa w art. 25, **oraz opiekunowi, o którym mowa w art. 25¹ ust. 1.** Ustalając prawo do świadczeń, o których mowa w ust. 1 pkt 1, przepisy art. 5 ust. 11 ustawy z dnia 28 listopada 2003 r. o świadczeniach rodzinnych stosuje się odpowiednio.”*

Zmiana wprowadzona w tym przepisie polega na dodaniu (obok dotychczasowego opiekuna tymczasowego zdefiniowanego w art. 25 ustawy pomocowej) nowej kategorii opiekuna, który będzie mógł się ubiegać o świadczenia rodzinne na dzieci będące pod jego opieką. Ta nowa kategoria opiekuna została wskazana w **art. 25¹ ust. 1 ustawy pomocowej.** **Zgodnie art. 25¹ ust. 1 ustawy pomocowej, dziecko z ukraińskiej instytucjonalnej pieczy zastępczej reprezentuje oraz sprawuje pieczę nad jego osobą i majątkiem opiekun ustanowiony przez władze ukraińskie.**

Oznacza to, że od 1 lipca 2024 r. o świadczenia rodzinne może ubiegać się również opiekun wymieniony w art. 25¹ ust. 1 ustawy pomocowej czyli ustanowiony przez władze ukraińskie opiekun dzieci z ukraińskiej instytucjonalnej pieczy zastępczej.

Ważne: nowelizacja ustawy pomocowej z dnia 15 maja 2024 r., która wprowadziła ww. nową kategorię opiekuna dzieci z ukraińskiej instytucjonalnej pieczy zastępczej zmieniła również dotychczasową procedurę ubiegania się o świadczenia rodzinne za pośrednictwem starostów - zmiana w przepisach art. 26 ust. 4b oraz art. 26 ust 4c-4f:

*„Art. 26 ust. 4b. W postępowaniach o przyznanie świadczeń i dofinansowania, o których mowa w ust. 1, w imieniu i na rzecz **opiekuna, o którym mowa w art. 25¹ ust. 1,** wnioski o świadczenia i dofinansowanie składa i działa w tych postępowaniach wyłącznie starosta lub upoważniony przez niego pracownik jednostki organizacyjnej powiatu.”*

*4c. **Opiekunowi, o którym mowa w art. 25¹ust. 1**, przyznane świadczenia wypłaca się na rachunek bankowy powiatu, na terenie którego opiekun ten sprawuje opiekę nad dziećmi. Powiat przekazuje przyznane temu opiekunowi świadczenia w szczególności w formie rzeczowej lub w formie opłacania usług.*

*4d. Termin na ustalenie prawa do świadczeń lub dofinansowania, o których mowa w ust. 1 pkt 2, 3 i 5, oraz wypłatę przysługujących opiekunowi tymczasowemu, o którym mowa w art. 25, oraz **opiekunowi, o którym mowa w art. 25¹ ust. 1**, świadczeń i dofinansowania liczony jest nie wcześniej niż od dnia udostępnienia odpowiednio organowi właściwemu w rozumieniu ustawy z dnia 28 listopada 2003 r. o świadczeniach rodzinnych lub Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych elektronicznego dostępu do danych gromadzonych w ewidencji małoletnich.*

*4e. Zadania związane z realizacją przez powiat świadczeń i dofinansowania, o których mowa w ust. 1, **dla opiekuna, o którym mowa w art. 25¹ ust. 1**, są zadaniami zleconymi z zakresu administracji rządowej.*

*4f. Koszty obsługi przez powiat świadczeń i dofinansowania, o których mowa w ust. 1, wypłacanych **opiekunowi, o którym mowa w art. 25¹ ust. 1**, wynoszą 2 % wartości świadczeń przekazanych w formie rzeczowej lub w formie opłacania usług.”.*

Zmiany/nowe brzmienie ww. przepisów oznaczają, że od 1 lipca 2024 r.:

- opiekun tymczasowy, o którym mowa w art. 25 ustawy pomocowej (czyli opiekun ustanowiony przez polski sąd), który będzie chciał otrzymać świadczenia rodzinne na znajdujące się pod jego opieką dzieci, wnioski o świadczenia składa bezpośrednio w organie właściwym – nie ma już pośrednictwa starosty przy ubieganiu się przez tego opiekuna o świadczenia; w konsekwencji również wypłata przyznanych po 30 czerwca 2024 r. świadczeń jest przekazywana na rachunek wskazany przez tego opiekuna,

- nowa kategoria opiekuna wprowadzona przepisem **art. 25¹ ust. 1 ustawy pomocowej (czyli opiekun dzieci z ukraińskiej instytucjonalnej pieczy zastępczej)** wniosek o świadczenia rodzinne składa natomiast tylko i wyłącznie za pośrednictwem starosty, a przyznane świadczenia organ właściwy wypłaca na rachunek bankowy powiatu, na terenie którego opiekun ten sprawuje opiekę nad dziećmi.

Oznacza to, że jeśli świadczenia rodzinne chce otrzymać osoba ustanowiona przez władze ukraińskie opiekunem dziecka/dzieci z ukraińskiej pieczy zastępczej, to wówczas do złożenia wniosku o dane świadczenie rodzinne, **w imieniu tego opiekuna i na jego rzecz jest uprawniony wyłącznie starosta lub inna osoba upoważniona przez starostę będąca pracownikiem innej jednostki organizacyjnej powiatu (np. dyrektor powiatowego centrum pomocy rodzinie, dyrektor placówki opiekuńczo-wychowawczej lub inna osoba).**

Następnie, świadczenia rodzinne przyznane takiemu opiekunowi reprezentowanemu przez starostę (lub inną upoważnioną osobę) organ właściwy przekazuje na konto powiatu na terenie którego ten opiekun sprawuje opiekę, zaś otrzymane świadczenia powiat będzie przekazywał opiekunowi z uwzględnieniem możliwości ich przekazywania w formie rzeczowej lub opłacania usług.

W jaki sposób organ właściwy będzie ustalał, że w danym przypadku zastosowanie będzie miał art. 26 ust. 4b ustawy pomocowej czyli, że dany opiekun jest opiekunem o którym mowa w art. 25¹ ust. 1 ustawy pomocowej (czyli jest ustanowionym przez władze ukraińskie opiekunem dzieci z ukraińskiej instytucjonalnej pieczy zastępczej) i nie może złożyć osobiście wniosku o świadczenia rodzinne na dzieci znajdujące się pod jego opieką lecz w jego imieniu wniosek powinien złożyć starosta lub upoważniony przez starostę pracownik jednostki organizacyjnej powiatu?

Na mocy nowelizacji ustawy pomocowej, utworzona została ewidencja małoletnich obywateli Ukrainy, którzy wjechali na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej bez opieki osób sprawujących faktyczną pieczę nad nimi, oraz małoletnich obywateli Ukrainy, którzy wjechali na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej i bezpośrednio przed przybyciem byli umieszczeni w pieczy zastępczej na terytorium Ukrainy. Ewidencja zawierać będzie również dane o ww. opiekunach.

Zatem w sytuacji gdy organ właściwy ustali, w ewidencji, że dany opiekun który chce ubiegać się o świadczenia rodzinne na dane dziecko znajdujące się pod jego opieką, jest osobą o której mowa w art. 25¹ ust. 1 ustawy pomocowej, to w takiej sytuacji organ właściwy powinien poinformować opiekuna, że wniosek o świadczenia rodzinne może w jego imieniu złożyć tylko starosta/upoważniony pracownik jednostki organizacyjnej powiatu, na którego terenie opiekun ten sprawuje opiekę nad dzieckiem.

Uwaga: biorąc pod uwagę, że dane w ww. ewidencji mogą być zasilane przez powiatowe centra pomocy rodzinie z opóźnieniem, zasadne jest aby organy właściwe od każdego opiekuna, w tym opiekuna tymczasowego, odbierały odpowiednie oświadczenie, że dany opiekun jest/nie jest osobą o której mowa w art. 25¹ ust. 1 ustawy pomocowej.

W przypadku gdy opiekun oświadczy, że jest osobą o której mowa w art w art. 25¹ ust. 1 ustawy pomocowej, to w takiej sytuacji organ właściwy powinien poinformować go, że wniosek o świadczenia rodzinne może w jego imieniu złożyć wyłącznie starosta/upoważniony pracownik jednostki organizacyjnej powiatu, na którego terenie opiekun ten sprawuje opiekę nad dzieckiem.

Powyższa procedura przyznawania świadczeń opiekunowi wskazanemu w dodanym od 1 lipca 2024 r. art. 25¹ ust. 1 ustawy pomocowej, jest więc identyczna jak dotychczasowa procedura przyznawania świadczeń opiekunowi tymczasowemu o którym mowa w art. 25 ust. 7 zdanie 3 ustawy pomocowej.

Świadczenia rodzinne uzależnione od dochodu – wyłączenie ze składu rodziny osoby nieprzebywającej w Polsce.

Zgodnie z art. 26 ust. 2 ustawy pomocowej, ustalając prawo do świadczeń rodzinnych uzależnionych od kryterium dochodowego, przy ustalaniu dochodu rodziny w przeliczeniu na osobę nie uwzględnia się członka rodziny, który, **zgodnie z oświadczeniem** osoby ubiegającej się o te świadczenia, nie przebywa na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej. Oznacza to, że jeżeli osoba wnioskująca np. o zasiłek rodzinny oświadczy, że członek jej rodziny (określonej zgodnie z definicją art. 3 pkt 16 ustawy o świadczeniach rodzinnych) nie przebywa na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, to w takim przypadku przy ustalaniu prawa do zasiłku rodzinnego – **ustalając dochód rodziny w przeliczeniu na osobę, nie uwzględnia się tego członka rodziny i w konsekwencji nie uwzględniania się również dochodu takiej osoby (gdyż proces ustalenia dochodu na osobę w rodzinie zaczyna się od ustalenia osób w rodzinie, których dochód bierze się pod uwagę).**

4. Inne warunki przyznawania świadczeń rodzinnych.

Ważne: Pozostałe, określone w ustawie o świadczeniach rodzinnych warunki przyznawania poszczególnych świadczeń rodzinnych i dokumentowanie ich spełnienia (tj. np. dokumentowanie niepełnosprawności odpowiednim orzeczeniem o niepełnosprawności lub stopniu niepełnosprawności), w tym dodatków do zasiłku rodzinnego, pozostają niezmienione i są identyczne jak obowiązujące przy przyznawaniu świadczeń rodzinnych obywatelom Polski czy innym cudzoziemców wskazanym w art. 1 ww. ustawy.

5. Weryfikacja prawa do świadczeń rodzinnych – wezwania do osobistego stawiennictwa.

Nowelizacja ustawy pomocowej z dnia 8 czerwca 2022 r. (Dz.U. z 2022 r. poz. 1383), która weszła w życie 1 lipca 2022 r., wprowadziła istotne zmiany między innymi w zakresie

obowiązków organów właściwych przy ustalaniu prawa do świadczeń rodzinnych dla obywateli Ukrainy.

Zgodnie z dodanymi ww. nowelizacją przepisami (art. 26 ust. 3c-3f):

Art. 26 ust. 3c ustawy pomocowej: Zakład Ubezpieczeń Społecznych oraz organ właściwy w rozumieniu ustawy z dnia 28 listopada 2003 r. o świadczeniach rodzinnych mogą wzywać obywatela Ukrainy przebywającego na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, którego pobyt na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej jest uznawany za legalny na podstawie art. 2 ust. 1, ubiegającego się lub otrzymującego świadczenia, o których mowa w ust. 1 pkt 1–4, oraz dofinansowanie, o którym mowa w ust. 1 pkt 5, **do osobistego stawiennictwa we wskazanej w wezwaniu jednostce organizacyjnej w terminie 3 dni roboczych, w celu złożenia wyjaśnień niezbędnych do prawidłowego ustalenia i realizacji świadczeń lub tego dofinansowania.**

3d. Zakład Ubezpieczeń Społecznych oraz organ właściwy w rozumieniu ustawy z dnia 28 listopada 2003 r. o świadczeniach rodzinnych pozostawiają bez rozpatrzenia wnioski o ustalenie prawa do świadczeń, o których mowa w ust. 1 pkt 1–4, lub dofinansowania, o którym mowa w ust. 1 pkt 5, jeżeli obywatel Ukrainy przebywający na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, którego pobyt na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej jest uznawany za legalny na podstawie art. 2 ust. 1, **który został wezwany do osobistego stawiennictwa, nie stawił się we wskazanej jednostce organizacyjnej w wyznaczonym terminie.**

3e. Wypłata świadczeń, o których mowa w ust. 1 pkt 1–4, oraz dofinansowania, o którym mowa w ust. 1 pkt 5, **podlega wstrzymaniu, jeżeli otrzymujący te świadczenia lub to dofinansowanie obywatel Ukrainy przebywający na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, którego pobyt na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej jest uznawany za legalny na podstawie art. 2 ust. 1, który został wezwany do osobistego stawiennictwa, nie stawił się we wskazanej jednostce organizacyjnej w wyznaczonym terminie.**

3f. W przypadku gdy obywatel Ukrainy przebywający na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, którego pobyt na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej jest uznawany za legalny na podstawie art. 2 ust. 1, który został wezwany do osobistego stawiennictwa, **stawił się we wskazanej jednostce organizacyjnej po upływie wyznaczonego terminu, świadczenia, o których mowa w ust. 1 pkt 1–4, oraz dofinansowanie, o którym mowa w ust. 1 pkt 5, wypłaca się od miesiąca następującego po miesiącu,**

w którym obywatel ten stawil się we wskazanej jednostce organizacyjnej, o ile spelnia warunki uprawniające do świadczeń lub dofinansowania.

Należy mieć na uwadze, że powyższe przepisy są przepisami szczególnymi w stosunku do ogólnych regulacji dotyczących wezwań, zawartych w ustawie o świadczeniach rodzinnych. Celem wprowadzonych ww. nowelizacją przepisów było bowiem umożliwienie organowi właściwemu mającemu wątpliwości czy dany obywatel Ukrainy przebywa z dziećmi na terytorium Polski, wezwania takiej osoby do osobistego stawiennictwa w siedzibie organu, co ma być potwierdzeniem, że osoba ta nadal przebywa w Polsce i ma prawo do otrzymania/pobierania świadczeń i tym samym nie zaszła w jej przypadku negatywna przesłanka wynikająca z art. 11 ust. 2 ustawy pomocowej (utrata prawa do legalnego pobytu w Rzeczypospolitej Polskiej na skutek wyjazdu na okres przekraczający 30 dni). Zgodnie z wyjaśnieniami Komendanta Głównego Straży Granicznej utrata przez obywatela Ukrainy uprawnienia o którym mowa w art. 2 ust. 1 ustawy po jego wyjeździe z terytorium RP na okres powyżej 30 dni następuje z mocą wsteczną z dniem jego wyjazdu z terytorium RP. Stanowisko to oznacza, że jeżeli dany obywatel Ukrainy wyjechał z terytorium RP na okres powyżej 30 dni, to datą końcową jego legalnego pobytu w Polsce (ostatni dzień jego legalnego pobytu w Polsce w rozumieniu ww. ustawy) będzie data jego wyjazdu z terytorium RP.

Zmiany wynikające z nowelizacji ustawy pomocowej z dnia 13 stycznia 2023 r. (Dz. U. 2023. poz. 185).

Nowelizacja ustawy pomocowej z dnia 13 stycznia 2023 r. która weszła w życie 28 stycznia 2023 r., wprowadziła istotne zmiany między innymi w zakresie obowiązków organów właściwych przy ustalaniu i weryfikowaniu prawa do świadczeń rodzinnych dla obywateli Ukrainy.

Zgodnie ze znowelizowanym przepisem art. 26 ust. 1 pkt 1 ustawy pomocowej obywatelowi Ukrainy przebywającemu na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, którego pobyt na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej jest uznawany za legalny na podstawie art. 2 ust. 1, przysługuje prawo do świadczeń rodzinnych, o których mowa w ustawie z dnia 28 listopada 2003 r. o świadczeniach rodzinnych, jeżeli zamieszkuje z dziećmi na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej jest to zmiana ujednocniająca przepisy z pozostałymi rodzajami świadczeń.

Obok ww. warunku zamieszkiwania wprowadzone zostały dodatkowe regulacje dotyczące weryfikowania prawa do świadczeń rodzinnych pobieranych przez obywateli Ukrainy.

Zgodnie z dodanymi ww. nowelizacją przepisami (art. 26 ust. 3g-3i):

Wypłata świadczeń rodzinnych **podlega wstrzymaniu, jeżeli otrzymujący te świadczenia obywatel Ukrainy** przebywający na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, którego pobyt na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej jest uznawany za legalny na podstawie art. 2 ust. 1, lub dziecko, na które przysługuje świadczenie lub dofinansowanie, **wyjedzie z terytorium Rzeczypospolitej Polskiej.**

Natomiast przypadku gdy osoba, o której mowa w ust. 3g, wyjedzie na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, świadczenia rodzinne, wypłaca się od miesiąca, w którym wstrzymano ich wypłatę, o ile są spełnione warunki uprawniające do tych świadczeń.

Ponadto organ właściwy jest zobowiązany do weryfikacji dalszego prawa do świadczeń rodzinnych, szczególności na podstawie danych dostępnych z rejestrów publicznych, w tym z rejestru, o którym mowa w art. 3 ust. 3, i z rejestru PESEL.

Dostęp do informacji o datach wyjazdów/przyjazdów z i do Polski organ właściwy uzyska w najbliższym czasie dzięki przygotowywanej, rozszerzonej usłudze wymiany informacji z rejestru prowadzonego przez Komendanta Głównego Straży Granicznej.

Najczęstsze pytania i odpowiedzi:

1. Czy posiadanie przez obywatela Ukrainy, którego dotyczy ustawa pomocowa numeru ewidencyjnego PESEL jest niezbędne do przyznania świadczeń rodzinnych?

Tak. Posiadanie przez obywatela Ukrainy numeru PESEL oznacza co do zasady jednocześnie spełnienie warunku wynikającego z art. 26 ust. 3 ustawy pomocowej (wpisu do rejestru Straży Granicznej). Ponadto ustawa pomocowa wymaga aby wniosek zawierał numer PESEL wnioskodawcy oraz dzieci, na które wnioskuje o przyznanie świadczeń rodzinnych. Dlatego w przypadku złożenia wniosku bez wymaganego numeru PESEL należy wezwać wnioskodawcę do uzupełnienia wniosku o ten numer.

2. Czy będą jakieś specjalne/oddzielne warunki do spełnienia przez obywateli Ukrainy, aby uzyskać prawo do niektórych świadczeń rodzinnych np. dodatku do zasiłku rodzinnego z tytułu samotnego wychowania dziecka?

Ustawowe warunki przyznawania poszczególnych świadczeń rodzinnych są takie same dla osób ubiegających się - obywateli Ukrainy, jak i pozostałych osób. Oznacza to, że obywatel

Ukraińcy wnioskujący o dane świadczenia rodzinne musi spełnić określone ustawą warunki/przesłanki do jego przyznania. Dotyczy to również sposobu dokumentowania spełnienia ustawowych warunków dla poszczególnych świadczeń rodzinnych.

Ustawa pomocowa wprowadziła tylko trzy wyjątki od określonych w ustawie o świadczeniach rodzinnych zasad:

- brak warunku dostępu do rynku pracy dla obywateli Ukrainy, których dotyczy ustawa pomocowa,
- niewliczanie osoby nieprzebywającej na terytorium RP do dochodu rodziny – zgodnie z oświadczeniem wnioskodawcy,
- prawo do świadczeń rodzinnych dla opiekuna tymczasowego ustanowionego zgodnie z art. 25 ustawy pomocowej z odpowiednim stosowaniem art. 5 ust. 11 ustawy o świadczeniach rodzinnych.

W związku z powyższym, deklarujący samotne wychowanie rodzic - obywatel Ukrainy wnioskujący np. o dodatek do zasiłku rodzinnego z tytułu samotnego wychowania dziecka będzie musiał tak jak obywatel Polski spełnić warunki określone w art. 11a ustawy o świadczeniach rodzinnych.

3. Jak postąpić w przypadku obywatela Ukrainy wnioskującego o świadczenia rodzinne, który wjechał na terytorium RP po 24 lutego br. i który posiadał już numer PESEL nadany wcześniej np. kilka lat temu?

Przede wszystkim należy wskazać, że przepisy ustawy pomocowej dotyczą tych obywateli Ukrainy (oraz ich małżonków), którzy przybyli na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej z terytorium Ukrainy w związku z działaniami wojennymi prowadzonymi na terytorium tego państwa w okresie od dnia 24 lutego 2022 r. W zdecydowanej większości przypadków osoby, które przybyły do Polski od 24 lutego 2022 r. nie będą posiadały polskiego numeru PESEL i będą musiały one złożyć wniosek o nadanie tego numeru w oparciu o przepisy art. 4 ustawy pomocowej. Jednak może się zdarzyć, że po tej dacie przybyli bądź przybędą osoby, które już wcześniej miały nadany numer PESEL. Jeżeli takie osoby będą chciały uzyskać prawo do świadczeń rodzinnych z zastosowaniem przepisów szczególnych z ustawy pomocowej, również będą musiały znaleźć się w rejestrze PESEL z symbolem UKR utworzonym dla obywateli Ukrainy przybyłych do Polski w okresie od 24 lutego 2022 r. W tym celu będą musiały udać się do urzędu gminy/miasta i złożyć wniosek o dokonanie odpowiedniej zmiany w rejestrze PESEL (usunięcie niezgodności), która to zmiana polegać będzie na nadaniu symbolu UKR w rejestrze PESEL.

4. Czy opiekun tymczasowy będzie mógł złożyć wniosek o jednorazową zapomogę z tytułu urodzenia dziecka?

Zgodnie z art. 26 ust. 4 ustawy pomocowej, przysługujące na dziecko świadczenia o których mowa w ust. 1 – czyli także świadczenia rodzinne, przysługują także opiekunowi tymczasowemu dziecka, o którym mowa w art. 25. Oznacza to, że ustanowiony przez sąd w trybie art. 25 ustawy pomocowej opiekun tymczasowy dziecka może ubiegać się także o jednorazową zapomogę z tytułu urodzenia się dziecka (tzw. becikowe).

W przypadku jednorazowej zapomogi z tytułu urodzenia dziecka, opiekuna tymczasowego, tak jak rodzica dziecka obowiązuje 12-miesięczny termin na złożenie wniosku liczony od dnia narodzin dziecka.

Uwaga: opiekuna tymczasowego, analogicznie jak np. opiekuna prawnego czy rodzica adopcyjnego, nie powinien dotyczyć natomiast warunek dostarczenia zaświadczenia lekarskiego dokumentującego pozostawanie jej pod opieką medyczną w okresie od 10 tygodnia ciąży do porodu.

5. Czy matka dziecka - obywatelka Ukrainy, która przyjechała do Polski 4 marca 2022 r. z dzieckiem w wieku 4 miesięcy i której dotyczy ustawa pomocowa, będzie musiała posiadać zaświadczenie o pozostawaniu pod opieką medyczną nie później niż od 10 tygodnia ciąży do porodu, aby otrzymać dodatek do zasiłku rodzinnego z tytułu urodzenia dziecka lub jednorazową zapomogę z tytułu urodzenia się dziecka?

Zgodnie z art. 26 ust. 1 ustawy pomocowej, świadczenia wymienione w tym przepisie przysługują odpowiednio na zasadach i w trybie określonych w tych przepisach (czyli między innymi w ustawie o świadczeniach rodzinnych). W związku z tym aby otrzymać dodatek do zasiłku rodzinnego z tytułu urodzenia dziecka lub jednorazową zapomogę z tytułu urodzenia się dziecka musi spełnić warunki wynikające odpowiednio z art. 9 i 15b ustawy o świadczeniach rodzinnych, w tym między innymi udokumentowany zaświadczeniem lekarskim lub wystawionym przez położną warunek pozostawania matki dziecka pod opieką medyczną nie później niż od 10 tygodnia ciąży do porodu.

6. Jak udokumentować zadeklarowaną we wniosku utratę dochodu? Np. wniosek o zasiłek rodzinny składa matka dziecka, która w roku bazowym 2020 – pracowała, ale teraz, w związku z działaniami wojennymi, tę pracę utraciła?

Zastosowanie będą tu miały te same i niezmiennie od lat regulacje, zgodnie z którymi, ustalając prawo do świadczeń rodzinnych - zasiłku rodzinnego, uwzględnia się również odpowiednio oświadczenie, określające datę utraty dochodu oraz wysokość i rodzaj utraconego dochodu. **Oświadczenie też jest dokumentem i organ właściwy ma obowiązek je honorować** (vide art. 23 ust. 4d ustawy o świadczeniach rodzinnych i § 5 pkt 3 lit. g rozporządzenia ministra rodziny, pracy i polityki społecznej z dnia 27 lipca 2017 r. w sprawie sposobu i trybu postępowania w sprawach o przyznanie świadczeń rodzinnych).

7. Czy należy weryfikować w systemie e-podatki informacje o dochodzie opodatkowanym wszystkich wnioskodawców – obywateli Ukrainy i członków ich rodzin?

Przy ustalaniu prawa do uzależnionych od dochodu świadczeń rodzinnych na okres zasiłkowy 2021/2022, w przypadku wszystkich wniosków należy zweryfikować czy osoby ubiegające się o świadczenia rodzinne (oraz członkowie ich rodzin) nie osiągały dochodów podlegających opodatkowaniu podatkiem dochodowym od osób fizycznych w ramach udostępnionej organom właściwym usługi e-podatki. Nie jest bowiem wykluczone, że w roku kalendarzowym poprzedzającym okres zasiłkowy (czyli aktualnie w roku 2020) – osoby te mogły osiągnąć dochody opodatkowane podatkiem dochodowym od osób fizycznych. Natomiast w przypadku gdy te osoby nie osiągnęły żadnych dochodów podlegających opodatkowaniu użytkownik – pracownik organu właściwego – otrzyma w ramach udostępnianej usługi e-podatki informację, że system nie zawiera deklaracji dotyczącej danej osoby za podany okres lub że nie znaleziono danej osoby/osób – co należy uznać za brak takich dochodów.

8. Zasiłek rodzinny/jednorazowa zapomoga z tytułu urodzenia się dziecka dla obywatela Ukrainy deklarującego samotne wychowanie dziecka i dokumentowanie ustawowego wymogu zasądzenia alimentów.

Zgodnie z art. 7 pkt 5 ustawy o świadczeniach rodzinnych, zasiłek rodzinny nie przysługuje, gdy **osoba deklarująca samotne wychowywanie dziecka** (zgodnie z definicją art. 3 pkt 17a) wnioskuje o zasiłek rodzinny i nie dołączy do wniosku tytułu wykonawczego pochodzącego lub zatwierdzonego przez sąd, ustalającego alimenty na to dziecko od drugiego z rodziców, chyba że:

- a) rodzice lub jedno z rodziców dziecka nie żyje,

- b) ojciec dziecka jest nieznanym,
- c) powództwo o ustalenie świadczenia alimentacyjnego od drugiego z rodziców zostało oddalone,
- d) sąd zobowiązał jednego z rodziców do ponoszenia całkowitych kosztów utrzymania dziecka i nie zobowiązał drugiego z rodziców do świadczenia alimentacyjnego na rzecz tego dziecka, e) dziecko, zgodnie z orzeczeniem sądu, jest pod opieką naprzemienną obojga rodziców sprawowaną w porównywalnych i powtarzających się okresach.

Powyższy wymóg udokumentowania zasądzonych alimentów lub udokumentowania braku ich zasądzenia z przyczyn wymienionych w art. 7 pkt 5 lit. a-d ustawy z dnia 28 listopada 2003 r. o świadczeniach rodzinnych (Dz. U. z 2022 r., poz. 615, z późn. zm.), dotyczy obywateli polskich, jak i każdego cudzoziemca (w tym obywateli Ukrainy), którzy deklarując samotne wychowanie dziecka ubiegają się o zasiłek rodzinny. W konsekwencji zastosowanie mają również przepisy art. 24a ust. 4-6, które dotyczą szczególnych zasad uzupełnienia wniosku o niezbędny w danym przypadku **tytuł wykonawczy** i odpowiednie zapisy § 5 rozporządzenia ministra rodziny, pracy i polityki społecznej z dnia 27 lipca 2017 r. w sprawie sposobu i trybu postępowania w sprawach o przyznanie świadczeń rodzinnych (Dz. U. z 2017 r., poz. 1466).

Jednocześnie należy wskazać, że **zgodnie ze stanowiskiem Ministerstwa Sprawiedliwości**, które to jest właściwe w zakresie regulacji prawnych dotyczących tytułów wykonawczych i wykonalności w Polsce orzeczeń sądowych wydanych przez sądy państw obcych, orzeczenia sądów ukraińskich dotyczące alimentów **podlegają procedurze uznania przez polski sąd** na podstawie zapisów Konwencji sporządzonej dnia 23 listopada 2007 r. o międzynarodowym dochodzeniu alimentów na rzecz dzieci i innych członków rodziny (Dz. U. UE. L. z dnia 22 lipca 2011) lub umowy **dwustronnej – dopiero wówczas takie orzeczenie jest w Polsce tytułem wykonawczym o którym mowa w ww. przepisach dotyczących świadczeń rodzinnych**. Wniosek o uznanie w Polsce orzeczenia sądu ukraińskiego osoba zainteresowana powinna złożyć do sądu okręgowego w Polsce (co do zasady możliwe jest też złożenie takiego wniosku za pośrednictwem organu centralnego - Ministerstwa Sprawiedliwości Ukrainy, które przekaże go za pośrednictwem polskiego Ministerstwa Sprawiedliwości do właściwego sądu okręgowego w Polsce).

Powyższe dotyczy również ustalania prawa do jednorazowej zapomogi z tytułu urodzenia się dziecka - art. 15b ust 4 pkt 2 ustawy o świadczeniach rodzinnych i § 8 rozporządzenia ministra rodziny, pracy i polityki społecznej z dnia 27 lipca 2017 r. w sprawie sposobu i trybu postępowania w sprawach o przyznanie świadczeń rodzinnych.

Powyższe nie dotyczy wnioskodawców nie będących osobami samotnie wychowującymi dziecko, tj. osób pozostających w związkach małżeńskich lub osób wychowujących co najmniej jedno dziecko wspólnie z jego rodzicem – w przypadku takich osób ich stan cywilny, to stan cywilny wskazany we wniosku o zasiłek rodzinny, który organ właściwy ma obowiązek uznawać (rejestr PESEL zawierający dane obywateli Ukrainy, których dotyczy ustawa pomocowa, nie zawiera danych o ich stanie cywilnym - art. 4 ustawy pomocowej).

Ponownie należy wskazać, że zgodnie z art. 26 ust. 2 ustawy pomocowej, ustalając prawo do świadczeń rodzinnych uzależnionych od kryterium dochodowego, przy ustalaniu dochodu rodziny w przeliczeniu na osobę nie uwzględnia się członka rodziny, który, **zgodnie z oświadczeniem** osoby ubiegającej się o te świadczenia, nie przebywa na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej. Oznacza to, że jeżeli osoba wnioskująca np. o zasiłek rodzinny oświadczy, że członek jej rodziny (określonej zgodnie z definicją art. 3 pkt 16 ustawy o świadczeniach rodzinnych) nie przebywa na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej (tj. np. współmałżonek lub drugi z rodziców wspólnie wychowywanego dziecka), to w takim przypadku przy ustalaniu prawa do zasiłku rodzinnego – **ustalając dochód rodziny w przeliczeniu na osobę, nie uwzględnia się tego członka rodziny i w konsekwencji nie uwzględniania się również dochodu takiej osoby (gdź proces ustalenia dochodu na osobę w rodzinie zaczyna się od ustalenia osób w rodzinie, których dochód bierze się pod uwagę).**

9. Co w sytuacji kiedy o świadczenia rodzinne na dane dziecko zgłosi się osoba posiadająca orzeczenie ukraińskiego sądu o ustanowieniu jej opiekunem prawnym dla danego dziecka?

Zgodnie z wyjaśnieniami Ministerstwa Sprawiedliwości, orzeczenie ukraińskiego sądu ustanawiającego daną osobę opiekunem prawnym dla danego dziecka, **ma moc obowiązującą również w Polsce.** Tym samym, zgodnie z wyjaśnieniami Ministerstwa Sprawiedliwości, wyklucza to zastosowanie procedury ustanawiania przez polski sąd takiego opiekuna prawnego opiekunem tymczasowym na podstawie art. 25 ustawy pomocowej.

W związku z powyższym, opiekun prawny, po przedstawieniu przetłumaczonego przez tłumacza przysięgłego ukraińskiego orzeczenia o ustanowieniu go opiekunem prawnym, ma prawo do odpowiednich świadczeń rodzinnych przewidzianych dla opiekuna prawnego zgodnie z zapisami ustawy o świadczeniach rodzinnych z uwzględnieniem zapisów ustawy pomocowej.

10. W jaki sposób ustalać prawo do dodatków do zasiłku rodzinnego związanych z uczęszczaniem przez dziecko do szkoły – dodatek z tytułu rozpoczęcia roku szkolnego i dodatek z tytułu uczęszczania przez dziecko do szkoły poza miejscem zamieszkania w szczególności w sytuacji kiedy dziecko przebywające w Polsce uczy się zdalnie, ale w szkole ukraińskiej?

Jak zostało już wyżej wskazane (patrz pyt. 2) ustawowe warunki przyznawania poszczególnych świadczeń rodzinnych są takie same dla osób ubiegających się - obywateli Ukrainy, jak i pozostałych osób. Dotyczy to również dodatków do zasiłku rodzinnego uzależnionych od nauki dziecka w szkole.

W związku z powyższym, dodatek do zasiłku rodzinnego z tytułu rozpoczęcia roku szkolnego i dodatek z tytułu podjęcia przez dziecko nauki w szkole poza miejscem zamieszkania przysługują po spełnieniu ustawowych warunków określonych odpowiednio w art. 14 i art. 15 ustawy o świadczeniach rodzinnych. W szczególności warunku nauki dziecka w szkole odpowiadającej typom szkoły wymienionym w art. 3 pkt 18 ustawy o świadczeniach rodzinnych **nawet jeśli siedziba tej szkoły znajduje się poza granicami Polski** (System Informacji Oświatowej do którego organ właściwy ma dostęp, obejmuje placówki oświatowe działające w Polsce i tym samym nie obejmuje szkoły ukraińskiej). Nie jest to nowe, ani niespotykane rozwiązanie – możliwość wpisania szkoły znajdującej się poza granicami Polski jest uwzględniona od wielu lat w udostępnionym przez MRiPS wzorze wniosku o ustalenie prawa do zasiłku rodzinnego i dodatków.

11. W jaki sposób weryfikować lub dokumentować stopień pokrewieństwa pomiędzy członkami rodziny w sytuacji kiedy w bazie danych PESEL nie ma takich danych, np. jak potwierdzić, że wnioskodawca jest rodzicem dziecka, na które wnioskuje o zasiłek rodzinny?

Baza danych PESEL, w której są gromadzone dane o osobach – obywatelach Ukrainy, których dotyczy ustawa pomocowa, co do zasady nie zawiera informacji o rodzicach danego dziecka. W związku z tym, stopień pokrewieństwa rozumiany jako relacja pomiędzy wnioskodawcą, a członkami jego rodziny wynikający z treści oświadczenia wnioskodawcy składanego we wniosku o zasiłek rodzinny pod rygorem odpowiedzialności karnej za złożenie fałszywego oświadczenia, jest wiążący dla organu właściwego.

W związku z powyższym nie jest wymagane aby ww. obywatel Ukrainy wnioskujący o świadczenia rodzinne przedstawiał dodatkowo akty urodzenia dzieci (których niejednokrotnie ww. osoby przebywające w Polsce nie posiadają).

12. Co w sytuacji kiedy wnioskodawca oświadczy, że z Ukrainy nadal otrzymuje zasiłki na dzieci?

Zgodnie z obowiązującym od lat przepisem art. 7 pkt 6 ustawy o świadczeniach rodzinnych, zasiłek rodzinny nie przysługuje jeżeli członkowi rodziny przysługuje na dziecko zasiłek rodzinny za granicą, chyba że przepisy o koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego lub dwustronne umowy o zabezpieczeniu społecznym stanowią inaczej (obowiązująca umowa dwustronna z Ukrainą o zabezpieczeniu społecznym nie stanowi inaczej gdyż w ogóle nie obejmuje świadczeń rodzinnych). Przypomnieć należy, że wniosek o ustalenie prawa do zasiłku rodzinnego od lat zawiera stosowne pouczenie oraz oświadczenie wnioskodawcy, że członkowi rodziny (czyli także wnioskodawcy) nie przysługuje na dziecko zasiłek rodzinny za granicą – podpisanie wniosku zawierającego ww. pouczenie/oświadczenie jest realizacją ww. zapisu ustawowego i jest wiążące dla organu właściwego. Dotyczy to również analogicznie pozostałych świadczeń rodzinnych.

13. Rodzic dziecka nie żyje lub ojciec dziecka jest nieznany - dokumentowanie spełnienia warunków wynikających z art. 7 pkt 5 ustawy o świadczeniach rodzinnych w przypadku osoby deklarującej samotne wychowywanie dziecka.

Zgodnie z art. 7 pkt 5 ustawy o świadczeniach rodzinnych, zasiłek rodzinny nie przysługuje, jeżeli osobie samotnie wychowującej nie zostało ustalone, na rzecz dziecka od jego rodzica, świadczenie alimentacyjne na podstawie tytułu wykonawczego pochodzącego lub zatwierdzonego przez sąd, chyba że:

a) rodzice lub jedno z rodziców dziecka nie żyje,

b) ojciec dziecka jest nieznany,

c) powództwo o ustalenie świadczenia alimentacyjnego od drugiego z rodziców zostało oddalone,

d) sąd zobowiązał jednego z rodziców do ponoszenia całkowitych kosztów utrzymania dziecka i nie zobowiązał drugiego z rodziców do świadczenia alimentacyjnego na rzecz tego dziecka,

e) dziecko, zgodnie z orzeczeniem sądu, jest pod opieką naprzemienną obojga rodziców sprawowaną w porównywalnych i powtarzających się okresach.

a) art. 7 pkt 5 lit. a ustawy o świadczeniach rodzinnych

Dokumentem potwierdzającym spełnienie przesłanki wynikającej z przepisu art. 7 pkt 5 lit. a ustawy o świadczeniach rodzinnych, która dotyczy osoby samotnie wychowującej dziecko jest zupełny lub skrócony aktu zgonu małżonka lub rodzica dziecka (§ 5 pkt 7 rozporządzenia ministra rodziny, pracy i polityki społecznej z dnia 27 lipca 2017 r. w sprawie sposobu i trybu postępowania w sprawach o przyznanie świadczeń rodzinnych). Zgodnie z wyjaśnieniami Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji (MSWiA), moc dowodowa zagranicznych aktów stanu cywilnego nie zależy od ich przeniesienia (transkrypcji) do polskiego systemu rejestracji stanu cywilnego. W związku z tym, w przypadku obywateli Ukrainy ubiegających się o zasiłek rodzinny, za wystarczający należy uznać zatem **przetłumaczony przez tłumacza przysięgłego ukraiński akt zgonu** (nie jest konieczne w tym przypadku dokonanie przez obywatela Ukrainy transkrypcji aktu zgonu do polskich akt stanu cywilnego).

b) art. 7 pkt 5 lit. b ustawy o świadczeniach rodzinnych

Dokumentem potwierdzającym spełnienie przesłanki wynikającej z przepisu art. 7 pkt 5 lit. b ustawy o świadczeniach rodzinnych, która dotyczy osoby samotnie wychowującej dziecko, w przypadku gdy ojciec jest nieznan, jest odpis zupełny aktu urodzenia dziecka, w którym zgodnie z art. 61 ust. 2 ustawy Prawo aktach stanu cywilnego jako nazwisko ojca i jego nazwisko rodowe zamieszcza się nazwisko matki z chwili urodzenia dziecka z adnotacją o wpisaniu nazwiska matki i wybranego imienia jako danych ojca (§ 5 pkt 8 ww. rozporządzenia).

Z wyjaśnień MSWiA wynika, że obowiązujące w Ukrainie przepisy dotyczące sporządzania aktów stanu cywilnego są w tym zakresie analogiczne do przepisów jakie obowiązują w prawie polskim. W szczególności, jeżeli nie zachodzi domniemanie pochodzenia dziecka z małżeństwa lub też w inny sposób nie zostało ustalone pochodzenia dziecka od określonego mężczyzny, to w takim przypadku w księdze urodzeń wpisuje się w miejsce nazwiska ojca nazwisko rodowe matki, a imię zapisuje się zgodnie z wnioskiem matki (kwestię tę reguluje art. 135 kodeksu rodzinnego Ukrainy). W związku z powyższym, jeżeli z tłumaczenia na język polski ukraińskiego aktu urodzenia dziecka wynikać będzie, że została tam umieszczona wzmianka/adnotacja/informacja o tym, że na podstawie art. 135 kodeksu rodzinnego Ukrainy (będącego de facto odpowiednikiem polskiego art. 61 ust. 2 ustawy Prawo o aktach stanu cywilnego), na wniosek matki wpisano nazwisko rodowe matki oraz wybrane przez nią imię jako dane ojca dziecka, to taki dokument przetłumaczony przez tłumacza przysięgłego organ właściwy powinien uznać za wystarczający do uznania spełnienia przesłanki z ww. przepisu art. 7 pkt 5 lit. b ustawy o świadczeniach rodzinnych.